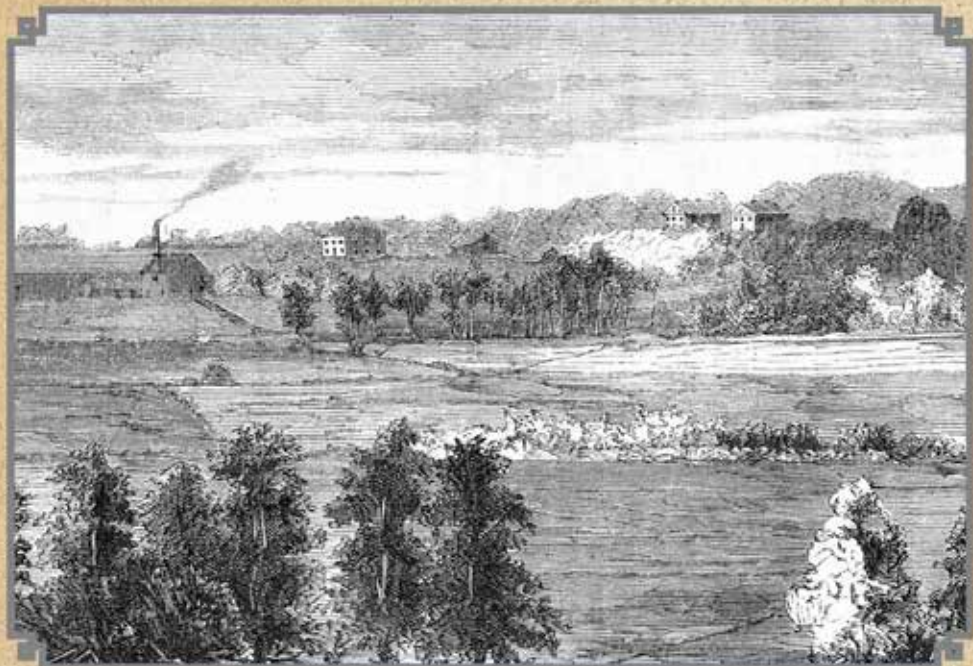

Cistercienser- kloster

Återutgivning av text från 1882

En publikation från
e-boksbiblioteket.se

Svenska
cistercienserkloster
– Återutgivning av text från 1882

av Herman Hofberg

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-420-0

Copyright © 2017 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.

Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

I den här e-boken får du veta mer om en av medeltidens mäktigaste institutioner: Cistercienserklostren.

Den här korta texten innehåller en bakgrund till hur klostren grundades i Frankrike och hur de sedan spreds till Sverige.

Du får också en kort skildring av hur livet gick till på ett typiskt cistercienserkloster samt en skildring av några av de många klostren på svensk mark, bland annat Riseberga.

Den här texten publicerades ursprungligen år 1882 i tidskriften "Läsning i hemmet för hvar dag i året. Illustrerad svensk familjebok" med rubriken "Ett svenskt Cistercienser-kloster". Texten publicerades under signaturen "H. H—g." vilket troligen är tidskriftens redaktör, Herman Hofberg (1823–1883).

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

Svenska cistercienser- kloster

Den här texten publicerades ursprungligen år 1882 i tidskriften "Läsning i hemmet för hvar dag i året. Illustrerad svensk familjebok" med rubriken "Ett svenskt Cistercienser-kloster". Texten publicerades under signaturen "H.—g." (1823–1883).

De äldsta och med tiden anseddaste klostren i Sverige tillhörde alla Cistercienser-orden. Denna orden, som år 1098 stiftades i Citeaux (på lat. *Cistercium*), nära Dijon i östra Frankrike, var ursprungligen endast afsedd för munkar; men sedan den fort utbredd sig och vunnit stort anseende, stiftades en särskild afdelning för Cisterciensernunnor 1120. Ur stamklostret vid Citeaux utgick år 1116 en man vid namn Bernhard, och grundlade klostret Clairvaux vid floden Aube i landskapet Champagne i Frankrike, och har därför blifvit allmänt känd under namnet *Bernhard af Clairvaux*.

När den helige Bernhards namn hann till Norden, företog ärkebiskop Eskil i Lund en valfärd till Clairvaux, för att se och lära känna den helige mannen. Han intogs så af Bernhards personlighet, att han ville nedlägga sin ärkebiskopsstaf, ikläda sig munkdrägt, och lefva

sina återstående dagar i Clairvaux för att uppbyggas af den helige abbotens ord. Men denne påminte honom om huru mycket mer han kunde gagna genom att fortsätta sin verksamhet i sitt hemland, der ännu många hedningar väntade på upplysning och omvändelse.

Efter Eskils återkomst till Lund fick Cistercienserorden inträde i de skandinaviska länderna. Dess kloster ökades så hastigt, att på mindre än hundra år eller före medlet af trettonde århundradet funnos i Sverige fjorton kloster af Cistercienserorden.

De flesta af dessa kloster äro länge sedan jämnade med jorden. Af några qvarstå större eller mindre ruiner, såsom vid Alvastra, Gudhem och Riseberga; på några andra ställen hafva klosterkyrkorna blifvit delvis ombygda och förvandlade till landskyrkor: såsom i Warnhem, Wreta och Nydala.

Byggnaderna till ett kloster voro något olika för olika munkordnar. I allmänhet voro klostren inrättade så, att vid sidan af kyrkan, som utgjorde klostrets hufvudbyggnad, lågo bonings-, förråds- och handverkshus. Det hela bildade med sina murar en sluten fyrkant, i hvilken man inkom genom en eller tvenne fasta portar. Innantill var denna kringbygda fyrkant försedd med en betäckt omgång till skydd mot oväder och solhetta, när man gick till eller ifrån kyrkan.

Klosterkyrkan var, i öfverensstämmelse med stiftelsens tillgångar, mer eller mindre ansenlig och i hufvudsak lik en bättre stadskyrka. De andra bygnaderna innehöllo en mängd smårum (celler) för munkarna, större boningsrum för abboten, källarmästaren, klädmästaren och andra tjenstemän, rakstuga, kapitel- eller konventstuga, matsal, bibliotekshus, större och mindre gästrum, sjukhus, abbotens, munkarnes och svennernas kök, källare och visthus, flera verkstäder samt häst- och kostallar tillika med andra uthus.

Emedan i ett cistercienserkloster allt hvilade på gemensamhetens grund, funnos för munkarna ej särskilda rum, utan alla bodde tillsammans i en gemensam sofsal (*dormitorium*), åto tillsammans i en gemensam matsal (*refectorium*) hade gemensam hörsal, sjuksal o. s. v. Hvar och en af bröderna stod sålunda omedelbart under de öfriges uppsigt. Det var endast under bönestunderna i klosterkyrkan, som en broder i något af sidokapellen kunde ostörd af andra få öfverlemnna sig åt sig sjelf och sin andakt.

Utom de egentliga munkarna hörde till ett cistercienserkloster ett stort antal verldsliga bröder eller s. k. konverser. Dessa voro ingenting annat än arbetare vid klostrets afvelsgårdar, men måste liksom de invigda munkarna genomgå sitt profår. När en konvers härunder aflagt godkända prof på arbetsförmåga och pålitlighet, infördes han i kapitlet, der han afsade sig all besittning af jordiska egodelar samt knäböjande lade sina händer i abbotens, under det han lofvade honom tro och lydnad. I motsats till munkarna fingo konverserna ej idka studier eller ens lära sig läsa och skriva, samt måste under sitt arbete på fältet iakttaga fullkomlig tystnad. Endast sön- och helgdagar fingo de deltaga i det öfriga klosterfolkets andaktsöfningar. Konversernas drägt utgjordes af en brun kåpa, hvaremot munkarnes ordensdrägt bestod af en vid, ljusgrå rock, samt mössa och axelkrage af svart valmar.

Arbetet inom ett cistercienserkloster var genom särskilda stadganden noga fördeladt. Strax efter det man uppstått om morgonen hölls ottesången; hvarefter med korta mellanstunder följde prim, tertz och messa. Efter dessa korta gudstjenster firades sext klockan tolf på dagen och non klockan tre; mot aftonen hölls vesper, hvarpå dagen afslutades med en kort gudstjenst, som kallades complet. I alla

dessa bönestunder voro likväl endast de egentliga munkarne skyldiga att delta.

När den bönestund, som kallades prim, på förmiddagen blifvit afhållen, kallades munkarna till kapitelsalen. Sedan här ett stycke af ordensreglerna blifvit föreläst, uppnämndes namnen på dem, som under dygnet gjort sig skyldiga till någon förseelse mot klosterordningen. Den anklagade hade härvid rätt att försvara sig. Kunde han det icke eller ansåg sig sjelf skyldig, föll han på knä och underkastade sig det föreskrifna straffet. Af ett par tjenande bröder afkläddes han till midjan och emottog så många gisselslag, som kapitlet bestämde för den ifrågavarande förseelsen. Omedelbart efter detta kapitelsammanträde aflade de, som så önskade, sin bikt och de öfriga ingingo i bok-kammaren för att egna en stund åt studier. Efter sexten ringdes till middag. Vanligen utgjordes denna af tvenne rätter af mjöl eller grönsaker; kött gafs blott åt sjuka; fisk, mjölk, ost och ägg ingick endast undantagsvis i dagordningen. Sommartiden beviljades efter måltiden en kort hvilostund i sofsalen, men om vintern användes denna stund till andliga samtal. Sedan de närvarande i den sista bönstunden erhållit välsignelsen samt blifvit bestänkta med vigvatten begåfvo de sig till sofsalen, der bädden utgjordes af en halmsäck och ett groft ylletäcke.

Ungefär såsom vi nu tecknat lifvet i ett munkkloster af Cistercienserorden var lifvet i samma ordens nunnekloster, med den skillnad, att de senare styrdes af abbedissor i stället för abboter, samt att öfriga tjenande medlemmar voro qvinnor. Då munkarne företrädesvis sysselsatte sig med studier, voro handarbeten och konstslöjd de qvinliga klostermedlemmarnes förnämsta sysselsättningar.

Af Sveriges fjorton Cistercienserkloster voro sju inrättade för

nunnor, nämligen *Sko* vid Skofjärden af Mälaren i Upland; *Wårfruberga*, beläget på nordöstra stranden af Fogdön i Mälaren, en mil vester om Strengnäs; *Wreta* vid sydvestra stranden af sjön Roxen, samt *Askaby* i Bankekinds härad sydväst om Norrköping, båda i Östergötland; *Solberga* på Gotland, *Gudhem* vid Hornborgasjön i Westergötland vid allmänna landsvägen mellan Jönköping och Skara samt *Riseberga* i Edsbergs socken i hjertat af Nerike.

Vid Riseberga, nu en af de större landtegendomarne i Nerike, kan man af grundmurarne ännu någorlunda sluta till klosterbyggnadernas omfång och belägenhet. Flerestädes ses i murarne nötta trösklar, hvilka ledt in till rum och korridorer. Med en vemodig känsla betraktar man dessa minnen ifrån en tid i så många afseenden olik vår och frågar ovillkorligt med skalden:

O, sägen skuggor, ur er natt likväl:
Var edert lif af lidandet förgätet,
Var det blott frid, som bodde i er själ,
Och knäföll ingen sorg för stenbelätet.

Riseberga.

Viktiga ord och personer

Bernhard av Clairvaux.

[1091–1153] Fransk abbot och författare. Bernhard grundade klostret i Clairvaux som var ett av medeltidens mest framgångsrika. Han var en av initiativtagarna till Tempelherreorden. Bernhard helgonförklarades år 1174 och är skyddshelgon för bin, vax och ljustillverkare.

Ärkebiskop Eskil.

[1100–1182] Dansk ärkebiskop i Lund från 1137 tills 1177. Styrde kyrkan under en mycket turbulent tid i Norden och blev under flera år alternativt fängslad och landsflyktig. Var bland annat med om att upprätta ärkestift i Nidaros och Uppsala.

Hofberg, Herman.

[1823–1883] Svensk läkare och fornforskare. Är mest känd för sitt arbete på Nationalmuseum och för sitt verk ”Genom Sveriges bygder” från 1882.

Fler böcker: E-boksforlaget.se

Om du gillar e-böcker om historia så kommer du att gilla utbudet hos E-boksforlaget.se

Här kan du söka bland e-böcker från flera olika förlag om en rad olika ämnen, bland annat historia och arkeologi.

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

Här är några exempel på titlar:

Klassiska deckare

- "Sherlock Holmes: »Gloria Scott»"
- "Sherlock Holmes: Beryllkronan"
- "Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
- "Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
- "Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
- "Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
- "Sherlock Holmes: Blodbokarna."
- "Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
- "Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"
- "Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
- "Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
- "Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
- "Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulla patienten"
- "Sherlock Holmes: Börsmäklarens biträde"
- "Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"
- "Sherlock Holmes: Krymplingen"
- "Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"
- "Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"
- "Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"

Arkeologi

- "Solgudens yxa och Tors hammare"

- (1899)
- "Hällristningarnas ålder" (1869)
- "Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)
- "Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
- "Forntidens perioder" (1892)
- "Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
- "Bohusläns bygdeborgar" (1909)
- "Bohuslänska hällristningar" (1879)
- "Fynden i Troja" (1878)
- "Förbindelse mellan Skandinavien och vestra Europa före Kristi födelse" (1889)
- "Svear och götar under folkvandringstiden" (1905)
- "Husaby kyrka" (1899)
- "Hällristningarna i Järrestad" (1881)
- "Nordens fartyg från hednatiden" (1872)
- "Anmärkningar rörande figurteckningar från forntiden" (1842)
- "Grafkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)
- "Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)
- "Skånska fornminnen" (1853)
- "Ölands fornminnen" (1874)
- "Tors hammare" (1872)
- "Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)
- "Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)
- "Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"

Djur & natur

- "Svenska djur i folktron" (1898)

- "Skäggets historia" (1893)
- "Kattens kulturhistoria" (1882)
- "Djurens sömn" (1889)
- "Katten i forntida Egypten" (1889)
- "Ett dygn på månen år 1870"
- "Orkidéernas historia" (1894)
- "Blomsterspråket" (1888)
- "Sveriges hundraser" (1880)
- "Guide till biskötsel" (1885)

Kulturhistoria

- "Midvinterns solfest" (1894)
- "Julen på 1870-talet – Skildringar och illustrationer i svenska tidskrifter"
- "Om julens härkomst" (1899)
- "Julen i Skåne på 1820-talet"
- "Nyaste och tillförlitligaste Drömboken" (1918)
- "1870-talets bästa tips för frisyr och utseende"
- "Lyxens historia" (1870)
- "Gaffelns historia" (1889)
- "Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)
- "Vårt solsystem" (1878)

Resor

- "Ett besök i Venedig år 1878"
- "Strandgatan i Visby år 1879"
- "Resa på Dalslands kanal år 1877"
- "Nyköpings slott" (1877)
- "Ett besök i Marstrand år 1882"
- "Min resa i Blekinge och Kalmar år 1854"
- "Resor med luftballong år 1873"

- "Runlejonet i Venedig" (1871)
- "En utflykt på Mälaren år 1871"
- "Skildring af Vestergötland år 1882"
- "Kalmar slotts historia" (1880)
- "Ett besök i Södertälje år 1881"
- "En färd på Donau år 1882"
- "Ringmuren i Visby" (1874)
- "Fredrikstens fästning och Karl XII" (1879)
- "Petras helgedomar" (1921)
- "Ett besök i Boxholm år 1885"
- "Ett besök i Roms katakomber år 1870"
- "Skildring av Riseberga klosterruiner" (1874)
- "Borgholms slottsruin" (1878)
- "Rundtur i södra Frankrike år 1880"
- "Ett besök på Djurgården sommaren 1868"
- "Sigtunas tidiga historia" (1872)
- "Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
- "Norrköpings historia" (1871)
- "Ett besök i Waxholm år 1870"
- "Vadstena slott" (1875)
- "Skildring av Island" (1870)
- "Besök på Gripsholms slott år 1895"
- "Ett besök i Rom år 1870"
- "Besök på Helgoland år 1874"
- "Guide till Uppsala år 1875"
- "Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby" (1877)
- "Gripsholms slott" (1877)
- "Ett besök i Strängnäs år 1874"
- "Ett besök i Visby år 1906"
- "Bohus fästning" (1869)
- "Ett besök i Ystad år 1872"

Svensk geografi

- "Märkliga orter i Sverige" (1883)
- "Skildring av Värmland år 1882"
- "Skildring av Dalälven år 1876"
- "Skildring av Ångermanland 1882"
- "Skildring av Bohuslän år 1882"
- "Skildring av Dalsland år 1882"
- "Skildring av Närke år 1882"
- "Skildring av Öland år 1882"
- "Skildring av Stockholm år 1882"
- "Skildring av Västmanland år 1882"
- "Skildring av Härjedalen år 1882"
- "Skildring av Gästrikland år 1882"
- "Skildring av Jämtland år 1882"
- "Skildring av Göteborg år 1882"
- "Skildring av Halland år 1882"
- "Skildring av Blekinge år 1882"
- "Skildring av Gotland år 1882"
- "Skildring av Södermanland år 1882"
- "Skildring av Östergötland år 1882"

Vikingar

- "Vikingatidens Lund och Birka" (1909)
- "Jomsvikingarnas saga" (1888)
- "Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
- "Hervars och Hedreks saga" (1888)
- "Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)
- "Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)
- "Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)